

TAMGALAR VE SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU ŞİİRİ ÜZERİNE

Yunus Emre Altuntaş

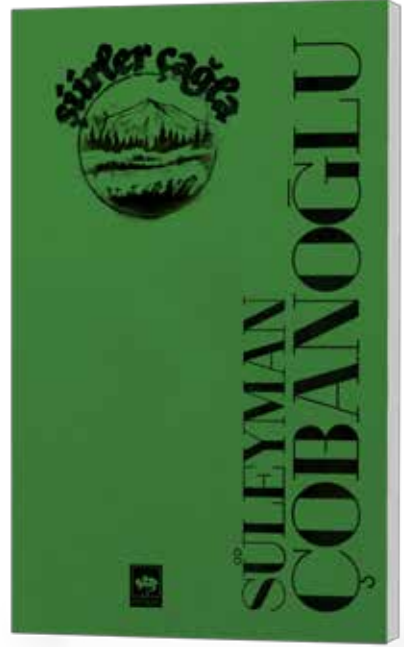
*“Türkçeyi omuzlamış o yemyeşil bohçayı
dizleri sarsılıyor kan geliyor ağzından”*

- Şiirin tanımını yapmak oldukça zordur. Bu sebeple daha çok şiirin ne olmadığı üzerinde durulur. Şiiri tarif eden tanımlar ise şairine göre değişir. Nihayetinde şiir, şairin dünyasına göre şekillenir. Şiir, şairin nefes alışıdır, rüyasıdır, kavgasıdır, aşkıdır, ızdırabıdır. Şiiri vücuda getiren şeyler şairin içinde bulunduğu zamana ve dünyaya göre şekillenir. Okuduğu kitap, seyrettiği film, başına gelen acı tatlı olaylar, gerilimler kısacası hayata dair her şey şairin yazdığı şiiri belirler. Bununla birlikte geçmişten gelen şiir mirası da şairin dünyasını etkiler. Bundan kaçış yoktur. T. S. Eliot’ın tespiti bu bakımdan önemlidir: *“İçinde yaşadığımız çağa kadar yaratılmış bütün sanat abideleri, kendi aralarında ideal bir düzen ve bütün oluştururlar, işte bu bütün ve ideal düzen, yeni bir eserin kendilerine katılmasıyla değişikliğe uğrar. Yeni eserin yaratılmasından önce eksiksiz bir bütün oluşturan eski eserler, kendilerine yeninin katılmasıyla, aralarındaki ilişki ve bütüne nazaran nispet ve değerleri bakımından değişirler, işte buna eski ile yeni arasındaki uyum diyoruz.”* (Eliot, 2008: 23) Dolayısıyla şiirin geçmişini ve şairin bugününü dikkate almadan kapsamlı ve nesnel bir şiir/sanat eleştirisi mümkün değildir. Orhan Okay bu hususu şöyle açıklar: *“Konumuz şiir. Güzel sanatların bir dalı olarak edebiyatın da en karmaşık, en kaypak bahsi. Şiirin, güzel şiirin ne olduğu üzerinde biraz kafa yoranlar, çok defa şiirin güzelliğini anlamış veya kabul etmişlerse de, neden güzel olduğunu izah etmekte güçlük çekmişlerdir. Denizde, avuçlarınızda yakalayacağınızı zannettiğiniz zaman çoktan parmaklarınız arasından sıyrılıp kurtulmuş bir balık gibidir şiir.”* (Okay, 2015: 13) Şiiri kişiye özgü kılan, sanatın bir şubesi hâline getiren de bu göreceli yapısıdır. Şiiri bir takım kıstaslarla ele alabiliriz, beğenimizi belirleyen birtakım veriler sıralayabiliriz lakin son tahlilde her şiirin okuyucudaki karşılığını

nesnel bir ölçüye oturtmamız mümkün değildir. Bu durum özellikle de modern şiir söz konusu olduğunda daha belirgin hâle gelir. Çünkü modernizmin getirdiği anlayış her bireyi ayrı birer evren kabul eder ve bu biricikliği adeta kutsar. Bu sebeple de her bireyin anlam dünyası kendine özgü, çok katmanlı yapıya sahiptir. Sanat ise bu yeni dönemin yegâne kutsalı kabul edilir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başından itibaren mistik veya metafizik bilginin temel aracı olarak sanatın öne sürülmesi de bu zihniyetin yansımalarındandır. Tarkovski'nin şu sözü buna ışık tutabilir: *“Tekrarlıyorum, sanat bir tür duadır ve insan yalnızca dualarıyla yaşar.”* (Tarkovski, 2009: 206)

90'ların Getirdiği

Her kuşak, öncekilerin üzerine kendi şiirini inşa eder. Köyden kente göç, şehirleşme, sanayileşme, modernite, siyasal gerilimler, ekonomik krizler veya toplumsal olaylar şairin dünyasına tesir eder. Tanpınar'ın tespiti de bu yöndedir: *“Doğası itibarıyla sanat, her dönemde sosyal ve siyasi çevresinden etkilenir, gelişimini dönemin gerçeklik tasavvurlarına paralel biçimde sürdürür.”* (Tanpınar, 1992: 101) Bu sebeple 90'ların huzursuz ortamı şiire de yansımıştır. 80 Kuşağı'nın aksine 90 Kuşağı'nın daha serbest bir ortamda meseleleri ele alma imkânına sahip oluşu şiirin sahasını genişletmiştir. Süleyman Çobanoğlu'nun da içinde bulunduğu 90 Kuşağı şairleri, Türk şiirine dönük yeni üslup denemeleriyle öne çıkar. Adı üstünde “deneme” olan bu çabaların çok azı tutunabilmiştir. Çobanoğlu'nun gündeme getirdiği “Modern Hece-Yeni Hece” bunlardan biridir. İlk şiirlerini 1990 senesinde yayımlayan Çobanoğlu, şiir dünyasında ilgiyle karşılanmıştır. Kullandığı hece ölçüsü dolayısıyla bıyık altından gülümseyenlere aldırış etmeden yoluna devam eden Çobanoğlu bu dönemde yayımladığı şiirlerini 1995 senesinde *Şiirler Çağla* ismiyle kitaplaştırmıştır. Ben kendisini *Şiirler Çağla*'nın 1997 senesinde Mavi Yayıncılıktan çıkan ikinci baskısıyla tanımıştım. Daha öncesinde dergilerde çıkan şiirlerinden de az çok haberdardık. Üniversiteye yeni başladığım o yıllarda içinde bulunduğum yayın grubu aynı zamanda *Yeni Dünya*, *Mavi Kuş* ve *Şehrengiz* dergilerini çıkarıyordu. Burada bir araya gelen şairler internet üzerinden de iletişimi sürdürüyordu. Bu ortamlarda Çobanoğlu'nun tartışıldığını hatırlıyorum. *Şiirler Çağla*'yı okuduktan sonra şiirlerin hece ölçüsüyle yazılmış olması beni hiç rahatsız etmemişti. Oysa geleneksel hece şairlerini okumaya tahammül edemeyen bir nesildik. Özellikle

de Beş Hececiler, Millî Edebiyat, Yedi Meşaleciler vs. gündemimizde olmayan akımlardı. İkinci Yeni şairleri ile birlikte o yılların baskın ismi şüphesiz İsmet Özel'di. Dolayısıyla Özel'in söylediklerine kulak verirdik. İsmet Özel'in Süleyman Çobanoğlu şiirlerine dikkat çeken yazısı da ona yönelmemize sebep olmuştu. 97 senesinde *Şehrengiz* dergisinde çıkan söyleşisinin hemen öncesinde biz de Bursa'da çıkardığımız *Ahenk* dergisi için Çobanoğlu ile söyleşi yapmış ve yayımlamıştık. Sanıyorum o yıllardaki ilk söyleşilerden biridir bu yaptığımız söyleşi. Kendisiyle telefonda görüştüğümde ve faks ile gelen söyleşi cevaplarını okuduğumda zihnimde ne dediğini bilen, kararlı ve donanımlı bir şair görüntüsü belirmişti. Çobanoğlu'nun Türkçe hassasiyeti, kültürel yozlaşmaya dikkat çekmesi, kadim geleneğe olan vurgusu, modernizmin getirdiği dünyevileşmeye tepkisi ilk kitabından itibaren belirgindir. *Yobazlığa Övgü* ve *Aşk ile Hain Kardeş* isimli deneme kitapları da bu izlekte değerlendirilebilir. Çobanoğlu'nun bu bilince ulaşmasında -tıpkı Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Ece Ayhan'da olduğu gibi- parasız yatılı okumasının tesirini dikkate almak gerekiyor. Bu anlamda Çobanoğlu'nun ilkokuldan sonra parasız yatılı sınavlarını kazanarak Ankara'ya gitmesi hayatındaki en önemli kırılmalardan biridir. Biz de parasız yatılı okuduğumuz için Çobanoğlu'nun dünyasını anlamlandırabiliyorduk. Bunca yıl sonra baktığımızda Çobanoğlu'nun çizgisini bozmadan yoluna devam etmiş olmasını bu bilinç düzeyi ve yaşadığı zamanı okuyabilme yeteneğiyle açıklayabiliriz.

Modern Hece ile Yeniden

Şunu açıkça belirtmeliyiz ki Garip ve İkinci Yeni'nin etkisiyle sessizliğe gömülen hece şiirini 90'lardan itibaren dönüştürerek yeniden gündeme getiren Süleyman Çobanoğlu'dur. Özel'in başlattığı liberalleşme, Batı'ya açılma, serbest piyasa ekonomisi, özel televizyon kanalları üzerinden modernizm ve post-modernizm tartışmaları yapıyorken hece şiirinin ansızın ortaya çıkması hemen herkesi şaşırtmıştı. Burada şaşkınlığa sebep olan husus Çobanoğlu'nun yazdığı hece ölçülü şiirlerin modern dönemin sorunlarını etkili şekilde ortaya koyuyor olmasıydı. O zamana kadar Sezai Karakoç, Turgut Uyar, Ece Ayhan İsmet Özel veya Cahit Zarifoğlu ile gündeme gelen modernite ve dünyevileşme eleştirisi ilk kez hece ile başarılı şekilde ortaya konuyordu. Bunu görmezden gelmenin imkânı yoktu ve İsmet Özel dâhil dönemin şairleri yazdıklarıyla bu yeni heceyi selamladılar. Toplumun bir kesimi her ne kadar İsmet Özel'in yazısıyla Çobanoğlu'nu tanımış olsa da İsmet Özel'e bu değerlendirmeyi yaptıran da Çobanoğlu'nun güçlü şiiridir. Çobanoğlu bu çıkışıyla dönemin okurunu -İkinci Yeni'yi de atlayarak- Yahya Kemal, A. Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba ve Behçet Necatigil'e eklemlemeyi denemiştir. Yeninin, bir bakıma eskiye reddiye olarak belirlediği Cumhuriyet Dönemi şiirinin aksine Çobanoğlu'nun bu tercihi -kendi deyimiyle- gerici bir damarı temsil etmektedir. Şair bunun bilincindedir ve tercihinin getirdiği zorluğun farkındadır. Şair bu çabasıyla arada kopmuş bir parçayı ulamak derdindedir. Çünkü Çobanoğlu tıp-

kı Tanpınar'ın dediği gibi “*Hakikatte bir edebiyat ve sanat ancak kendi an'anesi içinde yenileşebilir... Garb milletlerini bilhassa temyiz eden vasıf, bu kendi kendilerini bilme keyfiyetleri, sanat ve edebiyatlarında daima bir devam aramaları, millî kaynaklara her an yeni baştan yaklaşmaları keyfiyettir.*” (Tanpınar, 1992: 87-90) görüşündedir. Bu durumu somutlaştırmak için İsmet Özel'in askerdeyken Ataol Behramoğlu'na yazdığı şu satırları alıntılatabiliriz:

“Ataol Kardeşim; gece taarruzundan dönüyorduk. İçinde bulunduğumuz REO hızla alaya doğru ilerliyordu. Yol bitmek bilmiyordu. Yirmi kadar adam soğuğun ve açlığın etkisiyle büzülmüş, uyukluyordu. Herkes varıldığı yerde sıcak yemek ve yatak bulamayacağını biliyordu. Umutsuzluk çökmüştü. Gün yorgunlukla geçmişti ve önümüzdeki günün beteri olacağı bilinen bir şeydi. Aracın içini boğan zifir asker adamların içinden yayılmıştı. Açtık ve soğuk kemiklerimize işliyordu. Bir an tiz, yanık bir ses yükseldi. Bir uzun hava. Bir saattir ağzını bıçak açmayan adamlardan sesler gelmeye başladı. ‘Helal olsun-Yaşa-Allah razı olsun’... Ben içimden kopan şeyi pek iyi bildiğimden herkesin duygularını iyi değerlendirebiliyordum. İçimize bir şey dolmuştu. Gıdalı bir şey. Bir şey eklendi bize. Daha dik duruldu. Yaşamakla bir bağ kuruldu. Ve o sese bir tapınma başladı. Esasen tapınmayla birlikte hayat da başladı. Ben bir şairim ve düz yazıyı iyi kıvıramıyorum. Bunu yazmayı mutlaka diledim. Çünkü ömrüm boyunca sanatın işlevinin ne olduğunun somutlandığını görmemiştim. İlk kez insan yaşamasına maddi olmadığı sanılan bir unsurun böylesine müdahale ettiğini ve onu değiştirdiğini gördüm. Öyle ki biçim ve öz ilişkileri değil yaşamaya bir yanıt oluşu (sanatın) ilgi çekti.” (Behramoğlu, 1995: 88-89)

Özel'in yukarıdaki satırlarda bahsettiği hayatla bağlantı kuran o gıdalı şey şiirin sesidir. Çobanoğlu'nun hece ölçüsüne değil de sese öncelik tanınması işte bu bakış açısının verimidir. Çünkü Çobanoğlu'na göre hecenin imkânları henüz tükenmemiştir. Tıpkı “Modern Lirik” veya “Modern Epik” gibi hecenin de modern bir üslupla yeniden yazılabileceğini belirten Çobanoğlu, bu iddiasını yazdığı şiirlerle ortaya koymuştur. İkinci Yeni'nin mısra içi ses benzerlikleriyle sağladığı ahengi Çobanoğlu, hecenin geleneksel uyak türleri ile kurmayı denemiş, bunda büyük ölçüde başarılı da olmuştur. Lakin Çobanoğlu'nun gündeme taşıdığı “Modern Hece”nin Çobanoğlu dışında etkili ikinci ismini saymakta zorlanıyoruz. Bu durum Çobanoğlu'nun metinlerinin gücünü göstermesi bakımından önemlidir. Bugün itibarıyla genç şairlerin ezici çoğunluğunun serbest vezinli şiirler yazdığını söylesek de “Modern Hece”yi tercih eden şairlerin sayısının arttığını belirtmemiz gerekiyor. İşte bu da Çobanoğlu'nun bir diğer başarısıdır.

“Şiirimin Büyük Ataları”

Çobanoğlu bir söyleşisinde şiirinin kaynaklarını şöyle açıklar: “*Şiirimin büyük ataları, baştanbaşa hece şiiri, âşık ve tekke edebiyatıdır; Yunus Emre'nin kutup yıldızı olduğu o muhteşem sema. Bunu elde var bir diye söyleyemiyorum, zaten ma-lum diye söyleyemiyorum; gerçekten ve özellikle öyledir. Öncülerimiz arasında say-*

mamız icap edenleri sorarsanız, Haşim'den ve Yahya Kemal'den başlayarak Cahit Sıtkı, Âsaf Hâlet ve özellikle Behçet Necatigil." (Yazgıç, 2009: 29) İşin ilginç yanı Çobanoğlu'nun "Beş Hececiler"i değil de Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Asaf Hâlet gibi aruzla veya serbest nazımla yazan isimleri kendisine yakın görmesidir. Nitekim Yahya Kemal'in "Ok" dışındaki tüm şiirleri aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Çobanoğlu'nun deyimiyle bu tek şiir hecenin farklı bir sese kavuşmasını sağlamıştır. Haşim aruzla yazmış olsa da şiiri musikiye yakın görmesi dolayısıyla Çobanoğlu'nun ses endişesine dâhil olmuştur. Asaf Hâlet ise ilk döneminde aruzla yazsa da daha sonra serbest vezne geçmiştir. Necip Fazıl gibi hecenin en güçlü şairinin veya Faruk Nafiz'in Çobanoğlu'nun etkilenme endişesi dışında bulunması şiire bakışında çok yönlü bir arayış içerisinde olduğunu gösterir. Bu durum Çobanoğlu'nun derdinin sadece "hece" olmadığını ortaya koyar. Çobanoğlu'nun asıl derdi "ses"tir. Şaire göre sese yaslanmayan bir şey şiir olmaz. Bu sebeple olsa gerek sık sık heceyi ihya etmek gibi bir derdi olmadığını söyleme gereği duyar. Onun derdi daha çok darası alınmış, modern üsluba evrilmiş yeni bir şiir yazmaktır. Bu anlamda "hece", şairin şiirini rafine edebilecek geleneksel bir form olduğu için tercihe şayandır. Çobanoğlu için öncelik, şiirinin bir geleneğin devamı olmasıdır. Hece bu anlamda kendi şiirine giydirebileceği en uygun millî ve geleneksel biçemdir. Bu ölçüye dayanarak yazdığı şiirlerde kadim gelenek, aşk, geçmişe özlem, çocukluk, millî ve dinî duygular, yurt ve kahramanlık, tabiat, modernizme başkaldırı, yozlaşma, Anadolu, hüznün, yalnızlık, şiir ve Türkçe gibi konuları ele alır. Şairin konularına baktığımızda İkinci Yeni'nin işlediği alanları da tercih ettiği görülür. Bu durum Çobanoğlu'nun Türk şiirini özellikle de İkinci Yeni'yi çok yönlü okuduğuna işaret eder. Şairin kimi şiirlerindeki İkinci Yeni havası bu anlamda dikkat çekicidir. "Şair Meslek Lisesi"nin "Meçhul Öğrenci Anıtı/Ece Ayhan" ile "Tekfurun Kızı"nın "Köşe/Sezai Karakoç" ile "Geyik" şiirinin "Geyikli Gece/Turgut Uyar" ile veya "Amasyalı Uzman Çavuşun Semiz Eşküyaya Şöyle Bir Baktığıdır" şiirinin "Ötesini Söylemeyeceğim/Sezai Karakoç" şiiriyle örtüşen sesini bu çok yönlü etkileşimin ipuçları olarak okuyabiliriz. Bu anlamda Çobanoğlu'nun kimi şiirleri hece kıyafeti giydirilmiş İkinci Yeni'yi andırır. Özellikle de şiirlerinin ahengi, konuları ve temaları itibarıyla bu benzerliği göz ardı edemeyiz.

İsmet Özel'in "*Şiirin önemi bir deneyimin (experience) doğrudan doğruya kendisi oluşundandır. Elbet bu deneyim başka birçok deneyimden izler taşır ve insanı yeni deneyimlere hazırlar, ama o anda var olanla insanı mutabık kılar.*" (Özel, 1991: 54) tespitiyle söyleyecek olursak Çobanoğlu'nun heceyi tercih edişinde ve temalarında çocukluğunu geçirdiği köy hayatı, içinde yetiştiği Yörük kültürü, kendisine hem analık hem de babalık yapan Hasan dedesi vesilesiyle okuduğu şiirler etkili olmuştur. Nitekim şaire göre çocukluğu uzatmak bilgelik alametidir. Şiirlerindeki köy hayatının veya hatıraların önemli kısmının çocukluk dönemine ait olması da bu sebeptendir. Yörük geleneğinde dilden dile, kulağa yayılan Yunus ilahileri, Karacaoğlan şiirleri, maniler, ninniler, koşma veya koçaklamalar Çobanoğlu'nun doğal gelişiminin birer parçasıdır.

Tabiri caizse Çobanoğlu hece ruhunun yaşadığı arkaik bir ortamda tüm köyün sahiplendiği öksüz bir çocuk olarak yetişmiştir. Ömrü boyunca şehir görmemiş babaannelerin, halaların, yengelerin, ablaların bulunduğu böylesi bir ortamda geçen çocukluk yılları şairin zihnini, dimağını ve ruhunu beslemiştir. İlhan Berk'in "*Bir tragedyadır şiir, hep tek bir kişiye gelir dayanır.*" (Berk, 1993: 106) cümlesindeki gibi Çobanoğlu'nun kişisel tarihi anne özlemiyle kavrulmuş bir şairin hikâyesidir. Babasından uzak kalışını da eklediğimizde şairin dünyasını oluşturan duygular köy ortamındaki geleneksel kodlarla alabileliye kaynaşmış, hafızasına kazınmıştır. Şairin pek çok şiirinde çocukluğuna dönüş yapması ve oradan beslendiğini ortaya koyması bunun göstergelerindedir. İşte bu geleneksel köy yaşamının ortaya çıkardığı şair, "*heceden başka ölçüyle yazmam*" noktasına varmıştır. Şairin "İslamcı" tanımlamasını kabul etmeyecek "Ben sadece sıradan bir Müslümanım." demesi ve kültür milliyetçiliğine vurgu yapması aynı sürecin yansımasıdır. İsmet Özel'in ilk baskısı 2006'da çıkan ve sonraki baskılarında genişletilen *Kalın Türk* isimli kitabı üzerinden Çobanoğlu'nun 90'lardan itibaren yazdığı şiirlerdeki dil ve kültür vurgusunun karşılaştırmalı olarak okunması şairin bugününe dair çözümlemeye yardımcı olacaktır. Biz sadece şunu belirtelim ki Çobanoğlu kendisinden sonraki kuşakları etkilediği gibi kendisinden önceki kuşakları da kısmen etkilemiştir. İsmet Özel'in 2006'dan sonraki söylemleri ile heceyi çağrıştıran şiir denemeleri bu bağlamda değerlendirilebilir.

Şiir=Şuur

Çobanoğlu, şiire bakışını anlatan yazılar kaleme almasa da sanata, şiire dair görüş ve düşüncelerini hem söyleşileri hem de şiirleri vasıtasıyla dile getirmiştir. Ona göre şiir her şeyden önce şuur işidir. Geleneğe, inanca, tarihe, millete, vatana dair bir şuur. Çobanoğlu'na göre şair, ülkesinde veya dünyada olup bitenlere kayıtsız kalmamalıdır. Şair bu amaçla hecenin geleneksel konuları olan aşk, doğa, kahramanlık, inanç gibi konuların yanında günümüz insanının hem bireysel hem de siyasal/toplumsal sorunlarını şiirlerine dâhil ederek "Modern Hece"nin sınırlarını olabildiğince genişletmiştir. Şiirlerinde bu anlayışın izlerini bulmak mümkündür. Bu anlamda *Şiirler Çağla*'da "Bir Şiir Yazıyorum", "Şiir Kasılmaları", "Şair"; *Hudayinabit*'te "Çarşı Marşı", "İftitah"; *Tamgalar*'da "Ozan" ve "Şair Meslek Lisesi" şiirleri onun şiire bakışını ve yazma serüvenini yansıtan metinler olarak değerlendirilebilir. Örneğin "*Bir şiir yazacağım; tek kelime, tek özne / Gökkubbe altındaki en geniş mavi hüzne / dair olacak*" (Çobanoğlu, 1995: 55), "*Bana şiir gelirken serçeler dile gelir / Temmuz yağmur gelir koyuna koç katımı / Yeşil ekinler bitmiş göğsümü yarmaktadır / Atların çatlama öncesi son adımı*" (Çobanoğlu, 2019: 17) veya "*Eski türkü söylerim küflenmiş şarkıları / Hicaz dolabı değil yalelli yallah değil / Küme küme can veren turnaların ahıdır / Paramparça bir şarkı; ayarsız, ürkünç, sefil*" (2019: 98) dizelerinde şairin şiire bakışını görebiliriz.

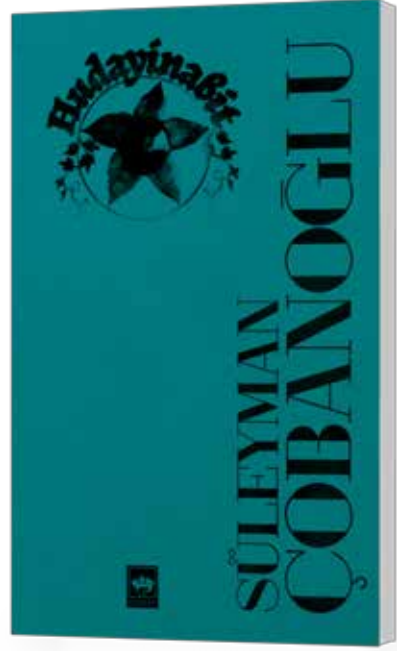
Çobanoğlu için, bir şeyleri vaaz eden, fikir aşılama amacı açık olan hece makbul değildir. Bu sebeple M. Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Necip Fazıl gibi şairleri benimsemez. Çobanoğlu'nun heceye bakışı Özel'in şu cümleleriyle örtüşmektedir:

“Ahmet Muhîp Dıranas Hece ölçüsünü kullanmıştır. Necip Fazıl da şiir hece ölçüsüyle yazıldığını bangır bangır bağırır. Ahmet Muhîp Dıranas'da böyle değildir. Önümüzde şiir var. ‘Hoyrattır bu Akşamüstleri daima’ pekâlâ hem hece sayısı uygundur, hem durakları, hem de hecenin bütün problemleri içinde vardır. Söylemek istediğim şey şu: Marifet şu ölçü ya da bu ölçüyü kullanmak değildir. Mesela modern Türk edebiyatında Yahya Kemal'den başka bir Allah'ın kulu yoktur ki aruzu uygun şiir dili olarak bize sunabilmiş olsun. Öbürlerinde işte nedir bunun kalıbı dedirtecek kadar Failatün-failatün-feilün tıngırdar. Yahya Kemal'in ise yazdıklarında yine kalıp vardır, ama sanki yoktur. Elbette şiir bir bakıma biçimin kendisidir. Yani şiirde özel olarak bir biçim problemi yoktur. Şiir ortaya çıkmış hâli ile bir biçimi dile getirir.” (Özel, 2000:152)

Dünyayı Türkçe Okumak: Tamgalar

Süleyman Çobanoğlu ilk kitabından 14 yıl sonra *Hüdayinabit*'i 2009 yılında, üçüncü kitabı olan *Tamgalar*'ı ise 2019 yılında yayımladı. Şair kitap yayımlama konusunda aceleci değildir. Şiirin demini almasını bekleyen sabırlı bir şairin tavrıdır bu. Aslında şiirden hiç kopmayan, şiiri hayatının merkezine alan bir isimden bahsediyoruz. Ara dönemlerde dergilerde şiirlerinin yayımlanması ve bu şiirlerin dilden dile dolaşması bunun göstergesidir. Bütün şiirlerinde hece ölçüsünü büyük bir ustalıkla kullanan şairin ilk kitabı *Şiirler Çağla*'da 40 şiirin 34'ünde 14'lü hece ölçüsünü tercih etmiş, daha sonraki kitaplarında ise 11'li, 8'li, 7'li, 5'li hece ölçüsünü kullanmıştır. Şair, 14'lü, 11'li, 8'li, 7'li ve 5'li hece vezni tercihleriyle Yunus Emre ile kimi yönlerden ortaklık göstermektedir. Bu bakımdan ses, söyleyiş, ölçü bakımından şairin Yunus Emre ile benzerliği belirgindir. Zira Yunus Emre de ahenge önem vermiş ve bunu sağlayan vezin, kafiye, redif gibi unsurları özenli bir şekilde kullanmıştır (Kaplan, 1971: 9-11). Sezai Karakoç'un şu yorumu Çobanoğlu'nun Yunus'a dair bakış açısını anlamamıza yardımcı olabilir: *“Bazı şiirlerinin hem heceye, hem aruza uyuşu, biçim bakımından da bu kaynaşmayı isteyişinin ve şuurunun işareti olsa gerek. Veya İslam ruhu ve Türk yapısı, onda öyle kaynaşmıştır ki şiirin biçimi, ölçüsü, sesi, bir yandan Türk sanatının özel, öbür yandan İslam sanatının genel çizgilerine uyar.”* (Karakoç, 1999: 45) Çobanoğlu'nun “Hece şairi değilim.” açıklamasındaki ince noktayı yukarıdaki cümle üzerinden daha iyi anlamlandırabiliriz. Şairin nezdinde “kutup yıldızı” olarak tarif ettiği Yunus Emre'nin yeri başkadır. Eliot'ın deyişiyle *“Hiçbir şair, hiçbir sanatçı, kendisinden sonrakilere iletmek istediği bütün bir dünya görüşünü tek başına veremez.”* (Eliot, 2007: 3) Bu sebeple Çobanoğlu, tıpkı Yunus gibi dünyaya Türkçenin penceresinden bakmayı önerir. Çünkü şair, Türkçenin İslam dairesine girişini başka herkesten çok Yunus Emre'ye bağlar (Nujen: 2021).

Şairin *Tamgalar* kitabı, Yunus Emre'ye olan bağlılığını açıkça ortaya koyduğu son eseridir. Çobanoğlu, *Tamgalar*'da yer alan her bölümün başına Yunus Emre'nin farklı şiirlerinden alıntıladığı mısraları-beyitleri yerleştirmiştir. Kitapta "Tamgalar" başlıklı birinci kısmın başlangıcında "Kendü yolın aramayan âdem değül er olmadı" (2019: 11) mısrası, "Çürük Çağ" adını taşıyan ikinci bölümün başında "Söyler isem sözüm savaş söylemezsem ciğerim baş / Cihan toldur kallaş her birinden bir taş gelir" (2019: 85) beyti ve "Yankılar" başlıklı üçüncü bölümün başında da "Derdsüzlere benüm sözüm benzer kaya yankısına" (2019: 107) mısraları yer almıştır. Önceki kitaplarında da bulunan Yunus vurgusu son kitabında daha belirgin hâle gelmiştir. Çobanoğlu'nun Yunus'a yaptığı bu ısrarlı vurgu tıpkı Yunus'un çağındakine benzer bir kargaşa döneminden geçiyor oluşumuzla ilgilidir. Nasıl ki Yunus yaşadığı çağda milletin çaresizliğine, ümitsizliğine, kafa karışıklığına derman olmuşsa yaşadığımız çağda modernizmle birlikte ortaya çıkan kargaşadan da gelenekten gelen samimi bir sesle selamete çıkılabilir. Çobanoğlu'nun, yaşadığımız zamana ve aşınan insani-ahlaki değerlere Yunus'un diliyle cevap araması bu etkileşimin bir neticesidir.

Tamgalar'a mühür vuran temel duygu şairin "hayal kırıklığı" olarak belirir. Çobanoğlu *Tamgalar*'da şiirleştirdiği bu hayal kırıklıklarının ve eleştirilerinin arka planını bir söyleşisinde şöyle ifade eder:

"(...) Birincisi, bize yönelecek saygıyı hak edecek yapıt sorunu. Soruları süslü giysilerinden soyup sormak gerekir; gerçekten şiir yazabiliyor muyuz? Gerçekten sanat üretebiliyor muyuz, sormak gerek. 'Sessiz Gemi' ile 'Serenat', 'Otuz Beş Yaş' ile 'Solgun Bir Gül' arasında yüzyıllar yok. O müthiş dönemden bu çorak noktaya nasıl geldik? Türk Şiiri saygıyı hak ettiği dönemlerde o saygıyı büyük ölçüde gördü. Son kırk elli yılda kaç büyük şiir yazdık? Okuyucuyu sarsan, kuşatan, dönüştüren kaç şiir gördük? Saygı talebinden önce bu sorulara yanıt bulmamız gerekiyor. İkinci olarak, şunu söylemeli: şair büyük ölçüde uzlaşmayı seçti. Bu rahat, konforlu bir alan; ancak yazık ki, şiir orada yaşamıyor, soluk alamıyor. (...) Öte yandan Şairler, kendi mahallelerinin bayat ezberlerini tekrarlamaktan memnun. (...) Oysa şiirden beklenen, hem alabildiğine ulusal, hem de son derece özgün olmasıdır. Bu, tüm sanatların anası olan şiir söz konusu olduğunda, özellikle böyledir. Borges'in atalarının ayak izlerini heyecanla

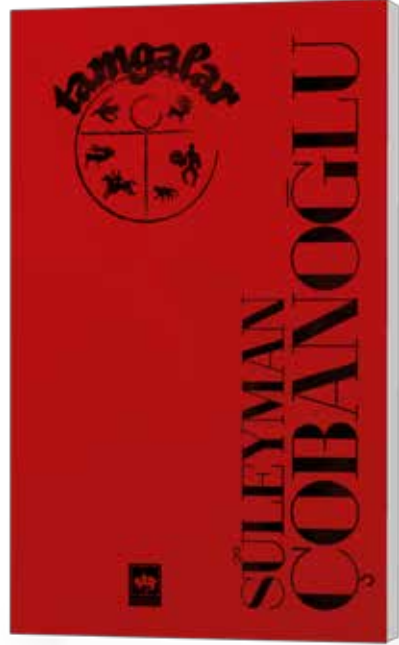
araştırmasını anımsayın: İngiliz kökleriyle de yetinmez, İskandinav pre-historisine dek sürer bu arayışı. Çünkü şiir için anadilde, kültürel ve mitik geçmişte titizlenmek, derinleşmek ve ilerlemekten başka bir yol yoktur. Şiirin doğası budur. Bugünün şiir ortamı bu bilinçte değil. Bu yüzden, ortaya konan metinlerin çoğu, bilinmedik bir dilden yapılan çeviriler gibi. Bu saygıyı hak eden bir şey değil. Son olarak, toplumun algısı, okurun düzeyi konu edilebilir. Ancak onları dönüştürüp geliştirmenin tek yolu da, yine ortaya konan şiirin, sanat ürününün niteliğini yükseltmektir. Saygı duy ki saygı göresin. Kendi diline, geleneğine, kültürel genetiğine saygı göstermeyen kişi, saygı göremez.”

Süleyman Çobanoğlu'nun çağrısı milletin içinde yaşayan, yaşadığı gibi yazan, herhangi bir vatandaş gibi dertlenen, sorunları görmezlikten gelmeyen, şairliğin geleneksel kodlarını idrak eden şuur insanı olamaya davettir. Burada, herkesten önce şairin ses vermesi, âdeta gündüz gözüne elinde fenerle meydanlara inip “Adam arıyorum!” diye haykırması gerektiği vurgulanır. Şair bunu yaparken de kendi geleneksel dil ve üslup yapısına dayanmalıdır. İşin mihenk noktası estetikten, sestən, ahenkten taviz vermeden milletin ortak atan kalbin hissiyatını yansıtmaktır. Milletin geçmişle ve bugünle kaynaşarak ortaya yeni bir ses çıkarmaktır.

“Boz Atlı Hızır”

Tanpınar şiiri “Belki kendini bulan ruhun, insandaki ezeli hakikatle temasından doğan bir konuşmadır; belki güzellik dediğimiz idealle bir lâhza baş başa kalmanın verdiği mestidir.” (Tanpınar, 1992: 14) şeklinde tanımlayarak şairin metafizik eğilimine vurgu yapar. Çobanoğlu'nun henüz çocuk yaşta yazdığı “Dere” şiirinden itibaren bu arayışa ortak olduğunu görürüz. Şairin tanımlamasıyla *Şiirler Çağla* bir haykırıştır, inifaktır, püskürmedir. *Hüdayinabit* sokağa inmiş sade bir sestir. *Tamgalar* ise bir meydan okuma, başkaldırı, çağrı olarak yorumlanabilir. Şair ülke veya dünya gündemindeki olaylara kayıtsız değildir. Siyasi, kültürel, toplumsal gidişata dair endişelerini şiirlerinde yüksek sesle dile getirir. İslam coğrafyasındaki zulümler de şairin gündeminde. Yunus'un kelimelerine yöresel deyişler ve kelimeler de eklenerek geleneksel bir üslubun oluşturulduğu şiirlerde alttan gelen yüksek tansiyon hissedilir. İmgenin yaygın kullanımına rağmen şiirler doğrudan okurun dünyasına girip özdeşlik kurmasına imkân sağlar. Nitekim kitabın özellikle ilk bölümünde yer alan şiirler yoğunlaşmanın/sıkışmanın sonucu ortaya çıkan inifaklı anımsatmaktadır. Şair, hecenin geleneksel konularını genişleterek bireysel, toplumsal, evrensel sorunları şiirine konu ederek modern hecenin imkânlarını ortaya koymuştur. “Kurtbakışı”, “Ozan”, “Boz Atlı Hızır”, “Yılkı”, “Üçgen”, “Ev İyesi”, “Beşeri Hoyrat”, “Sen Aslında”, “Madenciyi Tekmele”, “Şair Meslek Lisesi”, “Sırtlan Hoştlamak”, “Amasyalı Uzman Çavuş”, “Utaniyorum” bu bağlamda okunabilecek şiirler olarak öne çıkmaktadır.

Kitabın hemen başında yer alan T. S. Eliot'ın "...*şiiir insanları birleştirmmez, onları ayırır.*" cümlesi İsmet Özel'in 2003 tarihinde yazdığı "*Ben sizin durduğunuz yerden tedirgin oldum, başka yere gidiyorum.*" (Millî Gazete, 4 Ağustos 2003) cümlesiyle birlikte okunabilir. Nitekim şair 2010 sonrasında içinde bulunduğu "mahalle" ile fikir ve gönül ayrılığına karar vermiş gibidir. Bunu *Tamgalar*'daki şiirlerinden de görebiliyoruz. Şu mısralar bu kararın ikrarı gibidir: "*dünya bir kalabalık ıssızlıkmiş anladık / kalp testisi sızmasa yanarmış bütün bütün / avunalım diyeymiş kabre nazır bu cümbüş / narkoz ve teselliler, Sofya Loren ve tütün.*" (2019: 21), "*Ey kişi, ey maroken, ey mercedes, pangonot / Ey yalan, ey alçalma: çiftleşir, vergi verir / ... / Yağdırıp duruyorken esirgeyen o Tanrı / Bana şiiir gelirken söyle sana ne gelir.*" (2019: 19) Şair yaşanan kültürel yozlaşmadan, aşınan insan ilişkilerinden, namertlikten, makamperestlikten, lüks tutkusundan, rüküşlükten, ahlaksızlıktan rahatsızdır. Kitaptaki şiirlerin büyük çoğunluğu bu eleştirileri konu edinmektedir. İmge kullanımı bu tarz şiirlerde daha fazla yer almaktadır. İşte birkaç örnek: "*Hüznü çok ağırdı, akşam göğünde / Kanaması kesilemez bir aydı*" (2019: 118), "*Okul göğe ağmış, onyedimdeyim / Ucuz Bafra bunu yapmazdı oysa*" (2019: 117), "*ilk göle atlar gibi devrilir gibi kara / ağzım dopdolu şiiir yüreğimde bir yara*" (2019: 111), "*Ben, ç'lerden bir kenti adımlamış adamım / Duvarların dibinde düşünürdü yalvaçlar*" (2019: 96) Bu tarz şiirlerin neredeyse tamamı 14 ve 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Doğayı, hayvanları (at-köpek-kaz-balık-geyik-tarla kuşu-kedi) ele aldığı şiirlerinde ise ekseriyetle 7'li hece kullanılmıştır. Bu şiirlerinde Yunus Emre ve Karacaoğlan tesiri daha barizdir. Öksüzlük teması da pek çok şiirde yer almıştır: "*Ama işte bir tek O, sadece Dürr-i Yetim / Kendi kalbime beni şefkatiyle yediyor*" (2019: 96), "*Yoksullardan kesilmiş özenle dilimlenmiş / Sen otur bekletilmiş kanlı biftekler gibi*" (2019: 96), "*sana öksüzlerden ad koyacaklar / kovulmuş, itilmiş Tanrı kuşları*" (2019: 13), "*oysa biraz tuz olsa, kurbanların son tuzu / öksüzün son umudu; son kelime, son bakış*" (2019: 21), "*Öksüz işte n'olacak / Sığırtmaca ana der*" (2019: 66) Öksüzlük teması Türk şiirinde pek çok şairin temel motivasyonu olmuştur. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Rıza Tevfik, Cenap Şahabettin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Behçet Necatigil, Cemal Süreya bu konuda bilinen isimlerdir. Çobanoğlu'nun bu şairleri referans göstermesi şiirini farklı bir açıdan ele almamıza imkân sağlayabilir. Bunların yanı sıra metinler arasılık, dinî ve tarihî gönder-

meler, ironi, yöresel kavramlar, ontolojik sorgulamalar Çobanoğlu şiirlerinin inşa unsurlarındandır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Süleyman Çobanoğlu şiiri Yunus Emre'nin açtığı yolu benimseyen; Yahya Kemal'in ritim ve ahenk endişesini dikkate alan; Behçet Necatigil'in az kelimeye dayalı saf şiir anlayışını örnek alan; kısım İkinci Yeni'nin imge anlayışını ve mısra içi ses tekrarlarını heceye taşıyan; geleneksel halk şiiri ölçülerini esas alan ve sürekli kendini geliştiren bir modern hece şiiridir. Şairin tüm kitaplarında aynı şiir anlayışı yürürlükte- dir. Buna rağmen her kitapta yeni üslup denemeleri de görülür. Bu da şairin modern hecenin sınırlarını sonuna kadar zorlayacağını haber verir. Şairin en çok kullandığı ölçü olarak 14'lü ve 11'li hece ölçüsü dikkat çeker. Şiirlerinde çoğunlukta tam kafiye kullanan şairin koşma, varsağı, mâni, koçaklama tarzı şiirleri de gündemine aldığı görülüyor. Çobanoğlu şiirinde dörtlüklerden kurulan dizeler ağırlıktadır. Bunun yanı sıra ikili, üçlü, beşli, altılı bentlerden kurulu şiirleri de bulunmaktadır. Çobanoğlu'nun şiirdeki önceliği ses uyumu ve ahenktir. Şair için hece ölçüsü bu ahenkle kaynaştığı oranda başarılıdır. Bu sebeple de hece ile birlikte mısra içi asosans, aliterasyon ve çağrışım yöntemlerini kullanır. Çobanoğlu daha ilk şiiriyle rüştünü ispatlayan ve ustalar arasına ismini yazdıran şairlerdendir. Bu durum şairin, şiirini geliştirmesine, çıkan her yeni kitabıyla yeni üslup denemelerine girişmesine engel olmamıştır. Şu hâliyle Çobanoğlu şiiri kendini tekrar etme hatasına düşmeden "Modern Hece"nin yeni imkânlarını deneyerek yoluna devam eden canlı bir şiirdir. Konularını gündelik hayattan ve toplumsal meselelerden alıyor oluşu da şairin şiirlerine olan ilginin artmasına yardımcı olmaktadır. Yazımızı Çobanoğlu'nun şu sözleriyle tamamlayalım: "*Türkçe öyle bir dildir ki karşısında önünü iliklemeyen adama kendini vermez. Türkçeye o hürmeti göstermezseniz Türkçe bir şey yazamazsınız.*" (Yazının Ustaları: 2017)

Kaynaklar

- Behramoğlu, Ataol, Özel, İsmet, *Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar*, Oğlak Yayınları, İstanbul, 1995.
- Berk, İlhan, *Şiirin Gizli Tarihi*, Adam Yayınları, İstanbul 1993.
- Çobanoğlu, Süleyman, *Şiirler Çağla*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997.
- Çobanoğlu, Süleyman, *Tamgalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.
- Eliot, Thomas Stearns, "Gelenek ve Şair", Çev.: Sevim Kantarcıoğlu, *Mavi Yeşil*, S 53, İstanbul 2008.
- Eliot, Thomas Stearns, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yay., İstanbul 2007.
- Kaplan, Mehmet, "Yunus'a Dair", *Yeni Gazete*, 11 Temmuz 1971.
- Karakoç, Sezai, *Yunus Emre*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1999.

- Nujen, Ayfer Feriha, Söyleşi, *T24*, İstanbul 2021, <https://t24.com.tr/yazarlar/ayfer-feriha-nujen/sair-suleyman-cobanoglu-ozan-ne-vaizdir-ne-hocadir-ne-onder,32643>
- Okay, Orhan, *Poetika Dersleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.
- Özel, İsmet, *Sorulunca Söylenen*, Şûle Yayınları, İstanbul 2000.
- Özel, İsmet, *Şiir Okuma Kılavuzu*, Çıdam Yayınları İstanbul, 1991.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992.
- Tarkovski, Andrey, *Şiir Sinema*, Derleyen: John Gianvito, Çev.: Ebru Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul 2009.
- Yazgıç, Suavi Kemal, "Ördeklerin Atası Biraz Karacaoğlan'dır" (Söyleşi), *Gerçek Hayat*, S 477 İstanbul 2009, s. 28-29.
- Yazının Ustaları* (TV24/Programı): https://www.youtube.com/watch?v=cJ_Rw_PqH9A